

Gespreksnotitie Financiering en verplichtingen decentrale politieke partijen

Notitie t.b.v. Rondetafelgesprek met TK-commissie BiZa over Financiering en verplichtingen decentrale politieke partijen uit het wetsvoorstel Wet op de politieke partijen (36742).

Prof. dr. Marcel Boogers

Hoogleraar Democratie en Transitie Universiteit Utrecht, Senior onderzoeker Necker

Inleiding

Voorals lokale partijen, maar ook provinciale partijen en waterschapspartijen zijn de afgelopen decennia een steviger rol zijn gaan spelen in het decentrale bestuur, wat vanzelfsprekend ten koste is gegaan van de positie van landelijke partijen. Toch hebben die landelijke partijen in dezelfde periode meer overheidssubsidie gekregen, waarmee het speelveld voor landelijke en decentrale partijen steeds ongelijker is geworden. Het is daarom goed dat de Wpp met een subsidieregeling voor decentrale politieke partijen deze ongelijkheid enigszins wegneemt.

Omdat het wetsvoorstel afdelingen van landelijke partijen gelijkstelt aan decentrale politieke partijen worden landelijke partijen dubbel gesubsidieerd, wat weer een nieuwe ongelijkheid creëert. Ik geef daarom in overweging om de subsidieregeling voor decentrale partijen te beperken tot échte decentrale partijen. Dat maakt het subsidiestelsel eerlijker, transparanter, doelmatiger en beter uitvoerbaar.

Subsidieregeling voor decentrale partijen alleen voor echte decentrale partijen

Ik noem een aantal redenen om de subsidieregeling voor decentrale partijen gericht te besteden aan decentrale partijen die volgens hun statuten niet gelieerd zijn aan een partij die op een ander bestuursniveau actief is.

Juridische helderheid en uitvoerbaarheid. Het wetsvoorstel maakt een onderscheid tussen landelijke en decentrale politieke partijen.¹ Landelijke verenigingen en partijen kunnen echter ook decentraal actief zijn met partijafdelingen. Vaak hebben die afdelingen een eigen rechtspersoonlijkheid, maar wat vaker zijn die afdelingen juridisch onderdeel van de landelijke partij. Voor de Wpp maakt dat niet uit, en dat is ingewikkeld. Afdelingen van landelijke partijen zonder rechtspersoonlijkheid zijn voor de Wpp gelijk aan decentrale partijen met rechtspersoonlijkheid. Het argument is dat er zo een gelijk speelveld wordt gecreëerd. Behalve dat dit kan worden betwist (zie hierna), leidt het ook tot allerlei toezichts- en uitvoeringsproblemen. Bij afdelingen zonder rechtspersoonlijkheid is het onduidelijk wie verantwoordelijk is voor subsidieaanvragen, giftenregistratie en transparantieverplichtingen. Net zoals het onduidelijk is wie bevoegd is om de aanvraag te doen of wie de subsidie beheert. De subsidieregeling wordt eenvoudiger en beter

¹ Het onderscheid in de Wpp tussen politieke verenigingen en partijen laat ik hier buiten beschouwing.

uitvoerbaar door afdelingen van landelijke partijen – met of zonder rechtspersoonlijkheid – uit te sluiten.

Dubbele subsidiëring. Aan de wet ligt de impliciete veronderstelling ten grondslag dat afdelingen financieel onafhankelijk zijn van de landelijke partijorganisatie, wat doorgaans niet het geval is. Een substantieel percentage van de afdelingsinkomsten is afkomstig van de landelijke partij. Daarnaast kunnen afdelingen gebruik maken van allerlei ondersteuning door de landelijke partij bij partijactiviteiten. Ondersteuning die met subsidies aan landelijke partijen wordt bekostigd. Subsidiëring van decentrale afdelingen leidt dus ook hier tot een dubbele subsidiëring. Dit is inefficiënt en ondermijnt het doel van de decentrale subsidieregeling.

Doelmatigheid en proportionaliteit. De subsidieregeling voor decentrale partijen uit de Wpp beoogt te zijn afgestemd op de schaal en behoeften van decentrale partijen. Aan die doelstelling wordt het best voldaan als de regeling zich beperkt tot partijen die de subsidie het best kunnen gebruiken: echte decentrale partijen die nu nog uitgesloten zijn van overheidssubsidiëring. Deze partijen zijn nu relatief meer afhankelijk van donaties, wat hen kwetsbaarder maakt voor oneigenlijke financiële beïnvloeding. Verder moeten zij bij hun partijactiviteiten de ondersteuning van een landelijke partijorganisatie missen. Kortom: een subsidieregeling die zich beperkt tot decentrale partijen zorgt voor een gerichte inzet van middelen waar ze het meest nodig zijn.

Het belang van de Wpp in perspectief

De Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel benadrukt het toegenomen belang van het decentrale bestuur, die een steviger regulering en ondersteuning zou rechtvaardigen van de partijen die er actief zijn. Toch moet de werkelijke betekenis van de Wpp voor decentrale politieke partijen worden gezien in het kader van allerlei BZK-actieprogramma's ter versterking van de kwaliteit en weerbaarheid van de decentrale democratie. Denk aan integriteitsbeleid,² griffieondersteuning, de verplichte rekenkamerfunctie of de ontwikkeling van de Wethoudersvereniging, de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en Statenlid.nu. Het reguleren van decentrale partijen is een nuttige aanvulling op alles wat zich al heeft ontwikkeld in het decentrale bestuur, maar niet meer dan dat. Generieke subsidiëring van alle partijen die decentraal actief zijn zal de kwaliteit van het bestuur niet fundamenteel veranderen. Gerichte investeringen in échte decentrale partijen kunnen dat wél. Daarom pleit ik voor een subsidiestelsel dat middelen inzet waar ze het meeste effect hebben: bij onafhankelijke, decentraal gewortelde partijen.

² Zie bijv.: Wet bevordering integriteit en functioneren decentraal bestuur.